

Wydatki na ubezpieczenia w gospodarstwach domowych pracujących na własny rachunek w latach 2010–2014

Aleksandra Wicka*

Streszczenie: Celem badań było określenie, jak zmieniał się poziom i struktura wydatków na ubezpieczenia w gospodarstwach domowych pracujących na własny rachunek. Przedstawiono także analizę zależności wydatków na ubezpieczenia od dochodów rozporządzalnych i liczby osób w gospodarstwie domowym. Zakres czasowy badań obejmował lata 2010–2014. Stwierdzono, że w wydatkach na ubezpieczenia dominującą pozycję mają ubezpieczenia komunikacyjne, w tym obowiązkowe odpowiedzialności cywilnej posiadacza pojazdu mechanicznego. Ustalono także, że ubezpieczenia w badanym okresie były dla gospodarstw domowych pracujących na własny rachunek dobrem normalnym.

Słowa kluczowe: wydatki na ubezpieczenia, gospodarstwo domowe pracujących na własny rachunek, elastyczność dochodowa popytu

Wprowadzenie

W gospodarstwach domowych wydatki na ubezpieczenia, będące odzwierciedleniem popytu na nie w ujęciu wartościowym, zależą od czynników o charakterze zarówno ekonomicznym, jak i pozaekonomicznym. Wśród nich najważniejszymi determinantami wykorzystania produktów ubezpieczeniowych w zarządzaniu ryzykiem są ich ceny oraz poziom dochodów uzyskiwanych przez konsumentów (m.in. Światowy 2006: 81). Spośród czynników pozaekonomicznych w literaturze przedmiotu najczęściej wymienia się poziom świadomości ubezpieczeniowej (Ortyński 2010: 18) oraz stopień dostosowania oferty ubezpieczeniowej do potrzeb klientów. Szczególnie dotyczy to firm funkcjonujących jako małe i mikro przedsiębiorstwa, ale także gospodarstw rolniczych. Jako ważne wymienia się także takie cechy społeczno-demograficzne gospodarstw domowych, jak przynależność do określonej grupy społeczno-ekonomicznej i liczba osób w gospodarstwie domowym (Lisowski 2003: 211).

Polski rynek ubezpieczeń uważa się za dojrzały (ubezpieczenia w Polsce na zasadach rynkowych funkcjonują już ponad 25 lat), czyli taki, na którym oferowana jest bardzo duża liczba różnorodnych produktów ubezpieczeniowych zarówno dla osób fizycznych, jak i podmiotów gospodarczych. W Polsce wśród zakupywanych produktów ubezpieczeniowych

* dr inż. Aleksandra Wicka, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, e-mail: wicka@op.pl.

wciąż dominują ubezpieczenia obowiązkowe. Takie zachowanie może świadczyć o tym, że w dużym stopniu ubezpieczający korzystają z usług ubezpieczeniowych w wyniku przymusu prawnego, a nie z powodu wdrożenia jakiegokolwiek programu zarządzania ryzykiem opartego na racjonalnych przesłankach, o charakterze ekonomicznym. Wyraźne jest także, że dobrowolne ubezpieczenia nie są powszechnie postrzegane jako narzędzie zabezpieczenia przed realizacją ryzyk. Głównym wyjątkiem jest tu ubezpieczenie autocasco, zwykle oferowane w pakiecie z ubezpieczeniem obowiązkowym OC posiadacza pojazdu mechanicznego.

1. Materiał i metoda badań

Celem pracy jest przedstawienie zróżnicowania poziomu wydatków na ubezpieczenia w gospodarstwach domowych pracujących na własny rachunek w zależności od poziomu dochodu i liczby osób w gospodarstwie domowym. Ten typ gospodarstw domowych wybrano ze względu na fakt, że wyłącznym lub głównym (przeważającym) źródłem utrzymania jest w nich praca na własny rachunek poza gospodarstwem indywidualnym w rolnictwie lub wykonywanie wolnego zawodu. Pracujący na własny rachunek, prowadząc działalność gospodarczą, uczestniczą w tworzeniu produktu krajowego brutto, tworzą rynek zbytu dostawcom, jak również przyczyniają się do tworzenia nowych miejsc pracy (Dominiak 2005: 138). Wskazana grupa społeczno-ekonomiczna powinna cechować się wyższym poziomem świadomości prawno-finansowej, gdyż większość decyzji podejmuje samodzielnie nie dysponując rozbudowanymi działami finansowymi czy prawnymi. Innym ważnym aspektem jest odpowiedzialność za posiadany majątek, zasoby środków do produkcji oraz skutki ekonomiczne i prawne zawieranych umów i podejmowanych czynności.

Dla realizacji celu pracy postawiono następujące zadania badawcze:

- określenie wielkości wydatków na ubezpieczenia w analizowanej grupie gospodarstw domowych oraz ich udziału w wydatkach na dobra i usługi konsumpcyjne,
- zbadanie zależności między poziomem wydatków na ubezpieczenia a dochodem rozporządzalnym w gospodarstwach domowych pracujących na własny rachunek (elastyczność dochodowa popytu),
- analiza struktury wydatków na ubezpieczenia zakupywane w gospodarstwach domowych pracujących na własny rachunek,
- ustalenie zależności między poziomem wydatków na ubezpieczenia a liczbą osób w gospodarstwie domowym.

Do badań wykorzystano dane wtórne pochodzące z publikacji Głównego Urzędu Statystycznego pt. *Budżety Gospodarstw Domowych* dotyczące lat 2010–2014¹.

¹ „Wyniki badań budżetów gospodarstw domowych powinny być wykorzystywane przede wszystkim do analiz zróżnicowania względnego oraz struktury wydatków, dochodów i spożycia przez gospodarstwa domowe, w zależności od cech społeczno-demograficznych i innych stosowanych przekrojów (...)” – *Budżety Gospodarstw Domowych* (2013).

W analizie uwzględniono następujące wydatki na ubezpieczenia zgodnie z klasyfikacją GUS, tj.:

- ubezpieczenia związane z mieszkaniem i zamieszkiwaniem – ubezpieczenia mieszkania (główniejszego wyposażenia), ubezpieczenia budynków, garażu, działki, inne,
- ubezpieczenia związane ze zdrowiem (prywatne) – ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków i chorobowe,
- ubezpieczenia związane z transportem – ubezpieczenia środków transportu, OC, AC, NNW kierowców i pasażerów, ubezpieczenie turystyczne,
- ubezpieczenia na życie – ubezpieczenie na życie łącznie z wariantami dodatkowych ubezpieczeń (kategoria ta prezentowana jest w zestawieniu wydatków dopiero od 2013 r.).

Badanie budżetów gospodarstw domowych prowadzone jest metodą reprezentacyjną, opartą na próbie losowej, która daje możliwość uogólnienia, z określonym błędem, uzyskanych wyników na wszystkie prywatne gospodarstwa domowe w kraju (GUS 2011).

Poza analizą zależności na podstawie danych ilościowych przeprowadzono także analityczne studia literatury w celu prezentacji szerszego aspektu ubezpieczeń i dostępnych wyników badań.

W analizie danych posłużono się następującymi miarami: wskaźnikiem struktury ubezpieczeń, wskaźnikiem udziału ubezpieczeń w wydatkach gospodarstw domowych, wskaźnikiem dynamiki i wskaźnikiem elastyczności dochodowej popytu. Wielkości te obliczono za kolejne lata i oceniono zarówno dynamikę poszczególnych wskaźników, jak też ich zależność od wydzielonych zmiennych objaśniających.

2. Poziom i struktura wydatków na ubezpieczenia

W Polsce, według danych pochodzących z Narodowego Spisu Powszechnego, w 2011 roku było 13,5 mln gospodarstw domowych. Spośród nich 46,5% to gospodarstwa domowe pracowników, 6,8% gospodarstwa domowe pracujących na własny rachunek poza rolnictwem, 3,9% gospodarstwa domowe pracujących na własny rachunek w rolnictwie, 27,8% gospodarstwa domowe emerytów, 5,9% gospodarstwa domowe rencistów, 1,9% gospodarstwa domowe utrzymujących się z innych niezarobkowych źródeł i 7,9% pozostałe gospodarstwa (GUS 2014).

Gospodarstwa domowe pracujących na własny rachunek to grupa społeczno-ekonomiczna charakteryzująca się w 2014 roku najwyższym poziomem dochodu rozporządzalnego wśród wszystkich wyróżnianych przez Główny Urząd Statystyczny grup gospodarstw domowych. Dochód rozporządzalny w tej grupie wynosił 5420 zł miesięcznie na gospodarstwo i był 2,7 razy większy od najniższego dochodu, który obserwowano w gospodarstwach domowych rencistów. Poziom wydatków ogółem również był najwyższy i wynosił 4326 zł na gospodarstwo domowe miesięcznie. Ich udział w dochodzie rozporządzalnym wynosił 79,8%. Udział wydatków na żywność i napoje bezalkoholowe w wydatkach ogółem był

dla gospodarstw domowych pracujących na własny rachunek najniższy w porównaniu do innych grup i wynosił 20,9%. Najwyższy był w grupie gospodarstw domowych rolników i wynosił 31%. Należy nadmienić, że malejący udział wydatków na żywność w wydatkach ogółem jest w tej grupie gospodarstw domowych obserwowany od kilku lat (Szopa 2006: 136). Zgodnie z prawem Engela, jest to przejawem wzrostu dobrobytu tych gospodarstw domowych.

W gospodarstwach domowych pracujących na własny rachunek realizowano w latach 2010–2014 wydatki na poziomie wyższym niż w gospodarstwach domowych ogółem (tab. 1). Różnica wynosiła w każdym badanym roku ponad 200 złotych na osobę. Najniższa była w 2011 roku i wynosiła 206 zł, najwyższa w 2013 roku – 226 zł. Także wydatki na ubezpieczenia były najwyższe w tym typie społeczno-ekonomicznym gospodarstw domowych i wynosiły 12 zł na osobę miesięcznie, podczas gdy w gospodarstwach domowych ogółem było to 10 złotych na osobę.

Tabela 1

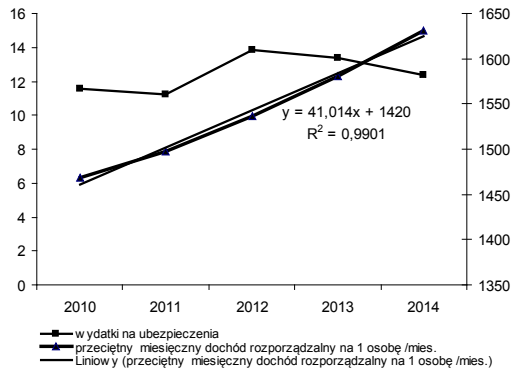
Dochód rozporządzalny i przeciętne miesięczne wydatki na osobę w gospodarstwach domowych ogółem i pracujących na własny rachunek w zł w latach 2010–2014

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Wydatki ogółem – gospodarstwa domowe	991,44	1015,12	1050,78	1061,70	1078,74
Wydatki ogółem – pracujący na własny rachunek	1206,91	1221,52	1270,87	1288,31	1302,40
Wydatki na towary i usługi konsumpcyjne	1154,98	1168,73	1222,39	1237,76	1246,11
Dochód rozporządzalny	1468,38	1497,43	1536,68	1581,05	1631,64
Udział wydatków na ubezpieczenia w wydatkach na towary i usługi konsumpcyjne (%)	1,00	0,96	1,14	1,08	0,99
Udział wydatków na ubezpieczenia w dochodzie rozporządzalnym (%)	0,79	0,75	0,90	0,85	0,76

Źródło: *Budżety Gospodarstw Domowych* (2010–2014).

W badanych latach udział wydatków na ubezpieczenia w dochodzie rozporządzalnym stanowił poniżej 1%, a udział tychże wydatków w wydatkach na towary i usługi konsumpcyjne tylko nieznacznie przekraczał 1% w latach 2012 i 2013. Zgodnie z teorią odnoszącą się do zachowań konsumentów, im mniejszy udział w dochodzie rozporządzalnym stanowią wydatki na dane dobro, tym mniejsze znaczenie przy ich zakupie ma cena. Należy jednak wskazać, że odnosi się to do zakupów drobnych. Jednorazowy wydatek na ubezpieczenie np. samochodu może podlegać szczegółowej analizie cen ze względu na jednorazową wartość.

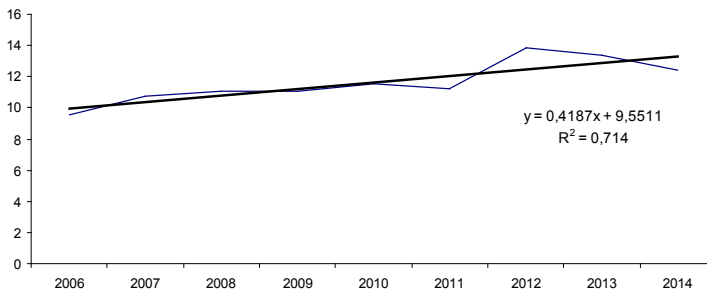
Podstawowym źródłem utrzymania analizowanych gospodarstw domowych jest dochód z pracy na własny rachunek. Dochód rozporządzalny w latach 2010–2014 charakteryzował się stałą tendencją wzrostową, rocznie wzrastał on o 41 zł (rys. 1).

Rysunek 1. Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny i wydatki na ubezpieczenia w gospodarstwach domowych pracujących na własny rachunek w złotych na osobę

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Budżety gospodarstw domowych (2010–2014)*.

Wydatki na ubezpieczenia (rys. 1 i 2) charakteryzowały się w analizowanych latach tendencją wzrostową. Wydatki te wzrosły z 9 zł miesięcznie w 2006 roku do ponad 12 zł w 2014 roku. Nie uwzględnia się w tej kwocie wydatków na ubezpieczenia na życie, na które wydawano w 2013 roku ponad 10 zł miesięcznie, a w 2014 roku 9 zł miesięcznie na 1 osobę w gospodarstwie domowym. Jak wynika z danych zestawionych na rysunku 2, wydatki na ubezpieczenia w gospodarstwach domowych pracujących na własny rachunek w każdym kolejnym roku były większe o 0,42 zł na miesiąc.

Rysunek 2. Wydatki na ubezpieczenia ponoszone przez gospodarstwa domowe pracujących na własny rachunek w latach 2006–2014 (zł/os./mies.)

Źródło: *Budżety Gospodarstw Domowych (2006–2014)*.

Kolejnym zagadnieniem było określenie struktury wydatków na ubezpieczenia w gospodarstwach domowych pracujących na własny rachunek. Stwierdzono, że we wszystkich badanych latach największą część wydatków na ubezpieczenia stanowią ubezpieczenia OC posiadacza pojazdu mechanicznego i tzw. ubezpieczenia autocasco (powyżej 60%, jedynie

w 2010 roku 59,7%). Jest to zjawisko obserwowane także w gospodarstwach domowych rolników, gdzie udział ubezpieczeń komunikacyjnych w wydatkach realizowanych w latach 2008–2013 także wynosił około 60% (Wicka 2015: 324–328). Znaczną część wydatków ponoszonych na ubezpieczenia komunikacyjne stanowią ubezpieczenia obowiązkowe – zakup ubezpieczeń OC posiadacza pojazdu mechanicznego². Wysoki udział składki pochodzącej ze sprzedaży ubezpieczeń komunikacyjnych w strukturze składki przypisanej brutto jest także obserwowany po stronie podaźowej rynku ubezpieczeń majątkowych już od wielu lat. Oznacza to, że popularność i popyt na ubezpieczenia z pozostałych grup ubezpieczeń pozostają w Polsce wciąż niskie (tab. 2).

W latach 2004–2014 najniższy udział składki ze sprzedaży ubezpieczeń komunikacyjnych (gr. 3-AC i gr. 10-OC) w przypisie składki ogółem, odnotowano w 2014 roku (50%), a najwyższy w 2004 roku (63%) (GUS 2015).

Drugą pozycję w strukturze wydatków na ubezpieczenia zajmują ubezpieczenia od ognia i innych zdarzeń losowych i rzeczowe dotyczące budynków (średnio ponad 25% wydatków na ubezpieczenia ogółem), co jest również charakterystyczne dla gospodarstw domowych rolników (25% w latach 2008–2013) i dla całego rynku ubezpieczeń majątkowych (średnio 18% w latach 2004–2014).

Tabela 2

Przeciętne miesięczne wydatki na ubezpieczenia w gospodarstwach domowych pracujących na własny rachunek – poziom i struktura procentowa

Rodzaje ubezpieczeń	Przeciętne miesięczne wydatki na ubezpieczenia w latach (zł)				
	2010	2011	2012	2013	2014
Ubezpieczenia ogółem	11,55	11,20	13,88	13,40	12,39
Związane z mieszkaniem i zamieszkaniem	3,43	2,84	3,23	3,14	3,33
Związane ze zdrowiem	1,18	1,11	1,11	1,33	1,04
Związane z transportem transportu	6,90	7,23	9,45	8,67	7,81
inne*	0,00	0,00	0,00	10,64	9,32
Struktura wydatków (%)					
Związane z mieszkaniem i zamieszkaniem	29,70	25,36	23,27	23,43	26,88
Związane ze zdrowiem	10,22	9,91	8,00	9,93	8,39
Związane z transportem	59,74	64,55	68,08	64,70	63,03

* Badając strukturę wydatków nie uwzględniano wydatków na ubezpieczenia na życie, gdyż ta pozycja do 2013 roku nie była podawana w zestawieniach GUS.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Budżety gospodarstw domowych* (2010–2014).

² Obowiązek ten określony jest w ustawie z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych.

3. Wydatki na ubezpieczenia w zależności od dochodów i liczby osób tworzących gospodarstwo domowe

W literaturze przedmiotu, zarówno zachodniej, jak i polskiej (np. Solomon 1996; Smyczek 2007: 37), można spotkać się z różnego typu klasyfikacjami czynników wpływających na postępowanie klientów firm ubezpieczeniowych. Bez względu jednak na to, jakie kryteria zostaną zastosowane celem dokonania ich podziału, na szczególną uwagę zasługują te, które odnoszą się do aspektów ekonomicznych i społecznych. Spośród wielu czynników wymienianych przez specjalistów badających zachowania konsumentów na rynku usług finansowych, do dalszych analiz wybrano dochód (czynnik ekonomiczny wewnętrzny) i wielkość rodziny (czynnik pozaekonomiczny wewnętrzny). Wybór tych czynników spowodowany był też strukturą i dostępnością danych dla analizowanej grupy społeczno-ekonomicznej. Określono, w jakim stopniu wielkość wydatków na ubezpieczenia zależy od zmiany dochodu, obliczając wskaźniki elastyczności dochodowej popytu (punktowe – tab. 3) oraz wskaźnik elastyczności dochodowej (łukowej) (Gregor 2003:168). Wskaźnik obliczony dla okresu 2014–2010 wynosił 0,66, co świadczy, że wraz ze wzrostem dochodów popyt rośnie, ale wzrost dochodu o 1% wywołuje wzrost popytu o mniej niż 1%. Oznacza to, że ubezpieczenia dla gospodarstw domowych pracujących na własny rachunek w badanym okresie były dobrem normalnym (Begg, Ficher, Dornbusch 2003: 128).

Tabela 3

Wskaźniki elastyczności dochodowej popytu na ubezpieczenia

Lata	Dochód (zł)	Zmiana (%)	Wydatki na ubezpieczenia (zł)	Zmiana (%)	Elastyczność
2010	1468,4	–	11,55	–	–
2011	1497,4	1,98	11,20	–3,03	–1,53
2012	1536,7	2,62	13,88	23,93	9,13
2013	1581,1	2,89	13,40	–3,46	–1,20
2014	1631,6	3,20	12,39	–7,54	–2,36

Źródło: obliczenia własne na podstawie *Budżety gospodarstw domowych (2010–2014)*.

Kolejnym realizowanym zadaniem badawczym była analiza poziomu wydatków na ubezpieczenia w zależności od liczby osób w gospodarstwach domowych pracujących na własny rachunek. We wszystkich badanych latach zwiększającej się liczbie osób tworzących gospodarstwo domowe pracujących na własny rachunek towarzyszy spadek wydatków na ubezpieczenia na osobę miesięcznie. Najwyższy poziom wydatków na ubezpieczenia w przeliczeniu na osobę odnotowano w gospodarstwach domowych jedno- i dwuosobowych. Najniższy poziom wydatków w latach 2010–2014 realizowany był w gospodarstwach domowych składających się z sześciu i więcej osób. W latach 2013 i 2014 odnotowano wzrost wydatków na ubezpieczenia we wszystkich badanych grupach, co wynikało z uwzględnienia

w wydatkach na ubezpieczenia składek opłacanych z tytułu zakupów ubezpieczeń na życie, które są ubezpieczeniami drogimi i znacząco wpływają na poziom wydatków na ubezpieczenia ogółem w badanym typie społeczno-ekonomicznym gospodarstw domowych, jak i w poszczególnych grupach wyróżnionych na podstawie liczby osób wchodzących w skład gospodarstwa domowego (tab. 4).

Tabela 4

Przeciętne miesięczne wydatki na ubezpieczenia według liczby osób w gospodarstwie domowym w złotych na osobę

Typ gospodarstwa domowego	Wydatki na ubezpieczenia w zł/os				
	2010	2011	2012	2013	2014
Jednoosobowe	bd	bd	28,34	33,48	55,07
Dwuosobowe	21,12	17,18	26,50	44,41	46,14
Trzyosobowe	14,73	13,26	12,05	22,34	23,30
Czteruosobowe	10,00	9,95	12,49	22,04	16,57
Pięciosobowe	6,21	7,34	10,43	13,36	16,61
Sześciuosobowe i więcej	4,02	7,27	9,52	14,83	8,28

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Budżety gospodarstw domowych* (2010–2014).

Średnie wydatki miesięczne na ubezpieczenia w gospodarstwach domowych z różną liczbą osób w rodzinie nie różniły się znacząco. Średnio w latach 2012–2014 wynosiły 60 do 70 zł na gospodarstwo domowe miesięcznie. Jedynie w dwuosobowych gospodarstwach domowych były one większe i wynosiły prawie 90 zł na gospodarstwo. Wynika to z faktu, że większość wydatków na ubezpieczenia dotyczy dóbr wspólnie użytkowanych, głównie samochodów i mieszkań (domów), a więc kwota składki ubezpieczenia dla pojedynczego gospodarstwa nie różni się znacząco w przeliczeniu na osobę w gospodarstwie domowym. Kwota wydatków na ubezpieczenia zmniejsza się wraz ze zwiększaniem liczby osób gospodarstwie domowym. Mamy tu do czynienia ze swoistym efektem skali wynikającym z niepodzielności ubezpieczanych składników. Taka zależność będzie obserwowana tak długo, dopóki nie upowszechnią się ubezpieczenia dotyczące ryzyk związanych z pojedynczymi osobami, np. ubezpieczenia życiowe, posagowe.

Uwagi końcowe

Na podstawie przeprowadzonych analiz można stwierdzić, że:

1. Wydatki na ubezpieczenia gospodarstwach domowych pracujących na własny rachunek rosły i był to wzrost średnio 2,5% w latach 2010–2014.
2. Najczęściej zakupywanymi ubezpieczeniami w gospodarstwach domowych pracujących na własny rachunek były ubezpieczenia komunikacyjne (w tym obowiązkowe

ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej posiadacza pojazdu mechanicznego), stanowiły one średnio około 60% wydatków na ubezpieczenia ogółem, następnie ubezpieczenia nieruchomości, średnio około 25% wydatków ogółem.

3. Wartość wskaźnika elastyczności dochodowej popytu na ubezpieczenia dla lat 2010–2014 wyniosła 0,66 i świadczy o tym, że ubezpieczenia dla gospodarstw domowych pracujących na własny rachunek były w badanym okresie dobrem normalnym.

Literatura

- Begg D., Ficher S., Dornbusch R. (2003), *Ekonomia. Mikroekonomia*, PWE, Warszawa.
- Budżety gospodarstw domowych (2006–2015)*, GUS, stat.gov.pl.
- Dominiak P. (2005), *Sektor MSP we współczesnej gospodarce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Gregor B. (2003), *Elastyczność popytu*, w: *Analiza Rynku*, red. H. Mruk, PWE, Warszawa.
- GUS (2011), *Metodologia badania budżetów gospodarstw domowych*, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/dochody-wydatki-i-warunki-zycia-ludnosci/metodologia-badania-budzetow-gospodarstw-domowych,10,1.html> (3.02.2016).
- GUS (2014), *Ludność i gospodarstwa domowe, cz. II*, stat.gov.pl.
- GUS (2015), *Polski Rynek Ubezpieczeniowy*, stat.gov.pl.
- Lisowski R. (2003), *Prognozowanie popytu rozwoju rynku ubezpieczeń majątkowych i osobowych w Polsce na podstawie zmian w budżetach gospodarstw domowych*, www.statsoft.pl/Portals/0/Downloads/Prognozowanie_lisowski_2.pdf.
- Nowotarska-Romaniak B. (2013), *Zachowania klientów indywidualnych w procesie zakupu usługi ubezpieczeniowej*, Oficyna Wolters Kluwer, Warszawa.
- Ortyński K. (2010), *Rynek ubezpieczeń non-life w Polsce*, w: *Ubezpieczenia non-life*, red. E. Wierzbicka, CeDeWu, Warszawa.
- Smyczek S. (2007), *Modele zachowań konsumentów na rynku usług finansowych*, Akademia Ekonomiczna, Katowice.
- Solomon M.R. (1996), *Consumer behavior: Buying having and being*, Englewood Cliffs, Prentice Hall, NJ.
- Szopa B. (2006), *Kondycja polskich gospodarstw domowych u jej zmiany*, w: *Zachowania decyzyjne podmiotów gospodarczych*, red. D. Kopycińska, Printgroup, Szczecin.
- Świątowski G. (2006), *Zachowania konsumentów. Determinanty oraz metody poznania i kształtowania*, PWE, Warszawa.
- Ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych. (Dz.U. z 2003 r., nr 124, poz. 1152 z późn. zm.).
- Wicka A. (2015), *Wydatki na ubezpieczenia w gospodarstwach domowych rolników w latach 2009–2013*, „Roczniki Naukowe SERiA”, t. XVII, z. 5.

EXPENDITURE ON INSURANCE IN THE HOUSEHOLDS OF SELF-EMPLOYED IN 2010–2014

Abstract: The aim of the study was to determine the change in the level and structure of expenditure on insurance in the households of self-employed. The article also contains analysis of the relationship of insurance expenditure with disposable income and with the number of people in the household. Time range of research covered the years 2010–2014. It was found that the biggest expenditures are allocated on motor insurance, including compulsory motor civil liability insurance. Studies have also shown that in the analyzed period, in self-employed households insurance was a normal good.

Keywords: expenditures on insurance, households of the self-employed, the income elasticity of demand

Cytowanie

Wicka A. (2016). Wydatki na ubezpieczenia w gospodarstwach domowych pracujących na własny rachunek w latach 2010–2014. *Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, 1 (79), 523–532; www.wneiz.pl/frfu.